

Гендерні особливості рольових очікувань у молодій сім'ї

Терещенко О. О.

*магістранта ННІ психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Tereshchenko@krok.edu.ua*

Васильченко О. М.

*доктор психологічних наук, доцент,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: olgavm@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-0716-3430*

Наукова цікавість до теми гендерних особливостей рольових очікувань у молодій сім'ї обумовлена тим що на цей процес впливає багато факторів, починаючи з сімейних та особистих сценаріїв людей які прийняли рішення вступити до шлюбу так і глобальні процеси які відбуваються в суспільстві. Окремий інтерес викликає взаємопов'язаність та взаємовплив рольових очікувань подружжя на реалізацію сімейних ролей і їх вплив на демографічні та економічні процеси та навпаки. Визначення підходів до діагностики формування уявлень партнерів про розподіл та наповнення сімейних ролей робить суттєвий внесок психоедукацію майбутніх подружніх партнерів, попередження та вирішення внутрішньо-персональних та зовнішніх конфліктів в сім'ї.

Рольові очікування направлені перш за все на такі параметри як:

- Кордони, або правила взаємодії всередині родини та за її межами.
- Ролі які відображають функціональні позиції членів родини.
- Сімейна ієрархія, як механізм розподілу сфер відповідальності та центрів

прийняття рішень.

Піонером вивчення сімейних підсистем та їх взаємодії став Сальвадор Минухин, який виділяв всередині сімейної системи підсистеми (Холони), які представляють собою сукупність різних сімейних ролей [1]. Практично-корекційний напрямок досліджень особливостей реалізації сімейних ролей представлений здобув свого розвитку у працях таких відчизняних науковців як Є. М. Потапчук, А. І. Руденок і Т. В. Зозуль.

Утворення власної сім'ї є одним з найважливіших рішень, які приймає людина протягом життя. Незважаючи на зростаючий рівень персональної автономії за зменшення впливу безпекових та економічних потреб особистості на прийняття рішення створення власної родини, потреби в соціалізації та власній рольовій ідентифікації мотивують людей до вступу у шлюб. Варто зазначити, що уявлення про традиційну сім'ю що складається з гетеросексуальних чоловіка та жінки та їх спільних дітей вже не є загальноприйнятим, тож на перший план виходять інші критерії визначення сім'ї як такої [2].

Незалежно від структури сім'ї та сімейних підсистем, які в неї входять, потреби партнерів у відносинах проявляються через рольові очікування та реалізуються через функції сім'ї [3]. Для того щоб очікування партнерів задовольнялись у повній мірі, сімейна система мусить виконувати такі важливі функції як господарська та матеріально-фінансова функції; морально-психологічна та інтимно-сексуальна функції; інтелектуально-світоглядна функція тощо.

Уявлення партнерів про бажаний розподіл ролей формують ієрархію сімейних цінностей сім'ї та їх узгодженість, що в свою чергу опосередковує рівень ризику виникнення конфліктів у парі. Діагностика уявлень сім'ї про значущість у сімейному

житті сексуальних відносин, особистої спільності чоловіка і дружини, батьківських обов'язків, професійних інтересів кожного з подружжя, господарсько-побутового обслуговування, моральної та емоційної підтримки, зовнішньої привабливості партнера може бути здійснена за допомогою методики «Рольові очікування та домагання у шлюбі» за авторством А. Н. Волкової та Т. М. Трапезнікової [4].

Процес розподілу сімейних ролей часто відбувається в молодій родині болісно та зазвичай неусвідомлено. Гендерні особливості та очікування є основною детермінантою цього процесу. Розглядаючи проблему функціонування сім'ї, дослідники виділяють деякі закономірності її формування та стадії розвитку [5;6]: перша стадія, що включає в себе романтичний етап та етапи психологічної та сексуальної адаптації; друга стадія на якій визначаються рольові позиції партнерів; третя стадія що характеризується здатністю членів родини ефективно взаємодіяти в сім'ї. На кожному етапі розвитку сім'ї відбувається задоволення потреб та очікувань кожного з її членів.

Висновки: рольова взаємодія партнерів у шлюбі має декілька детермінант та складових частин. Зовнішньою складовою впливу є рольові очікування як зовнішня сторона взаємодії, які відображають суспільні очікування від рольової поведінки у шлюбі. Рольові очікування багато в чому впливають на формування іншої складової рольової взаємодії-рольової поведінки. Рольова поведінка є основною формою соціальної поведінки людини та виражається в конкретних діях та вчинках, які людина здійснює в процесі виконання ролі задля реалізації відповідних функцій сім'ї. Внутрішньою стороною реалізації сімейних ролей є рольове переживання, яке відображає власні уявлення людини про характер та наповненість ролі, відчуття приналежності до певної сімейної ролі. На вибір та реалізацію сімейних ролей впливають як внутрішньосімейні та особистісні чинники, так і зовнішні соціокультурні очікування та економічний контекст.

Список використаних джерел

1. Федоренко Р. П., Мушкевич М. І., Дучимінська Т. І., Магдисюк Л. І. *Психологія молодої сім'ї* : монографія. Вид. 2-ге, доповн. та змін. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 392 с.
2. Васильченко О. М. *Концепт «сім'я» в постнекласичній психології*. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки. 2012. Т. 2, Вип. 9. С. 38-42.
3. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. *Моделі поведінки подружжя при реалізації основних сімейних функцій*. Науковий журнал з соціології та психології «Габітус». Одеса. 2021. Вип. №21. С. 268–274.
4. Оліфірович Н. І., Зінкевич-Куземкіна Т. А., Велента Т. Ф. *Психологія сімейних криз*. СПб.: Речь. 360 с., 2006
5. Алексєєнко Т. Ф. *Тенденції трансформації виховної функції сім'ї та основні пріоритети сучасної державної політики у захисті прав дитини в Україні. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2016. Вип. 20(1). С. 25-35.
6. Collado, S., Evans, G. W., & Sorrel, M. A. (2018). *The role of parents and best friends in children's pro-environmentalism: Differences according to age and gender*. *Journal of Environmental Psychology*, 54(1), 27– 37.